

המכון למורשת
בן-גוריון

חודש התקומה מה אמר בן-גוריון? דפי מקורות ושאלות לדיון

לחטיבה העליונה בבית הספר העל יסודי וללימוד בחדר המורים

יום הזיכרון לחללי
מערכות ישראל
ונפגעי פעולות
האיבה

יום הזיכרון
לשואה ולגבורה

יום האחדות

יום העצמאות

יום הזיכרון לשואה ולגבורה

"מהלומה אנושה ואכזרית ניחתה בימינו על ראש יהדות אירופה, מהלומה שאין לה עוד כל תקנה – הטבח של שישה מיליון יהודי אירופה במלחמת העולם השנייה על ידי הנאצים."

דוד בן-גוריון, המדינה והתנועה הציונית, 1951

"אין תקנה ואין שילומין לחורבן יהדות אירופה, ... אבל גם שואה זו לא ערערה קיומו של העם היהודי ולא החשיכה עולמו ללא תקווה. כוחהחיוניות המופלא הטבוע בעמנו עמד לו בשעות הטראגיות ביותר בחייו, בכל התקופות ובכל הדורות. הוא עמד לו גם בימינו אלה."

דוד בן-גוריון, נראה נכוחה, 1954

"ראיתי את השרידים המעטים, שרידי ששת המליונים הטבוחים לעין העולם האדיש, הזר, הקריר והמתאכזר לעם ישראל זה אלפיים שנה. השרידים מסרבים לשוב לארצות שהפכו בתי קברות לקרוביהם ולמכריהם."

דוד בן-גוריון, תשובה לבוין, אסיפת הנבחרים 1945

"כשהניצחון הבריטי יחזיר לעמי אירופה עצמאותם ... רק היהודים באירופה - אלה שישארו לפליטה לאחר אימת המלחמה והפוגרום הנאצי - ישארו מחוסרי כל ... עלינו לדעת ששבר העם היהודי לא ירופא אלא בעצמאות ובמולדת."

דוד בן-גוריון, 'הגולה והיישוב' במסיבת עיתונאים, 1941

"משפט זה [משפט אייכמן] העמיק בהכרת העם היהודי בתפוצות ובהכרת דעת הקהל ... בעולם - כי מדינת ישראל היא מדינת העם היהודי. ... ישראל היא התובעת החוקית של ששת המליונים, באשר היא מדינה יהודית בפועל, ומדינתם של הנרצחים בכוח, היא מגלמת הרציפות ההיסטורית של העם היהודי."

דוד בן-גוריון, 'מבצע דורנו ומשימתו', שנתון הממשלה תשכ"ב

- מה ההבדל בין מה שכתב בן-גוריון תוך כדי השואה ואחריה?
- מה חשיבות זיכרון השואה לדעתו של בן-גוריון? מה מקומה של עמדה זו בישראל היום?
- מדוע חשוב לדעתכם ללמוד על השואה?

יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ונפגעי פעולות האיבה

"בארבע אחה"צ הוכרזה העצמאות היהודית והוקמה המדינה. גורלה בידי כוחות הבטחון. מיד אחרי טקס ההכרזה חזרתי לבית המפקדה ונתיעצנו על המצב המחמיר. ידיעות קשות על טורים משוריינים של הלגיון וריכוזי אויב במפרק, בסוריה. יש אומרים גם בסביבות לוד. לעומת זאת, הגיעו כוחותינו לנקודות המבודדות בגליל המערבי ואכזיב ובצת נפלו. כן נכבש ביה"ס לשוטרים בירושלים ועוד משלטים חשובים בבירה."

דוד בן-גוריון, מן היומן, 14.05.1948, יום ו' ה' באייר תש"ח

"לא במצבות אבנים ועצים נחקוק ונשמור זכר הגיבורים אלא ברחשי הערצה וגאון שיחיו בלב האומה לעולם ועד. הם העזו ויכלו ונפלו – ותפארת מעשיהם תעמוד לעולם, ושמותיהם הברוכים יאירו לבאים אחרינו באור הגבורה והנאמנות העזה כמוות."

דוד בן-גוריון, מתוך הספר "לב אל לב", לקט של מכתבים שכתב דוד בן-גוריון אל הורי החיילים שנפלו במלחמת הקוממיות ובמבצע סיני. מהדורה ראשונה של הספרון יצאה לאור בשנת 1976, שלוש שנים לאחר פטירתו של בן-גוריון.

"ונתייחד בשעה זו גם עם ההורים השכולים שנתנו לעמם יקר – עלומים מופלא זה. אין תנחומים בפינו לחיי ההוד והעוז שנספו בעודם באיבם. אבל האמהות והאבות השכולים אינם בודדים ביגונם. עם גאול מרכין ראשו בפני אבלם החרישי והגאה. אך לא ביער עצים אשר ניטע ולא במצבת אבנים אשר נבנה ייחקק ויישמר זכר הגיבורים אשר נפלו על גאולת עמם ומולדתם. בלב העם היהודי, בלב כל בני ישראל בדורנו אנו ועד סוף כל הדורות, יחיה זכר הגבורה והתפארת של הגיבורים אשר העזו ויכלו."

דוד בן-גוריון, שם

"מדוע, אם כן, מאמין אני כי בסופו של דבר יתחולל שינוי? בגלל הפרוש שאני נותן להיסטוריה ובגלל אמונתי בבני אדם. ההסטוריה לימדה אותנו לא להתיחס לדפוסים הרווחים בזמן מסוים כאל דפוסי קבע בלתי משתנים. עמים שנלחמו זה בזה מלחמות חורמה ברגע היסטורי מסוים, נפלו איש על צוואר אחיו כשותפים של שלום רגע לאחר מכן, או חמש עשר, חמישים או מאה שנה לאחר מכן."

מתוך ספרו של משה פרלמן "דוד בן-גוריון" שיחות עם בן גוריון בשנים 1948-1964

- לפי דבריו של בן-גוריון: מה החשיבות של יחוד יום זיכרון מיוחד לנופלים במלחמות ישראל? מה דעתכם על עמדה זו?
- מה היה יחסו של בן גוריון לנופלים במלחמות ישראל? ממה נבע יחס זה? מה מחייב יחס מסוג זה מבן-גוריון כשר ביטחון?
- איך ניתן לבטא את היחס להורים ולמשפחות השכולות?
- איך לדעתכם התמודד בן-גוריון עם האחריות שלו כשר ביטחון לשלוח חיילים לקרב?

יום העצמאות

"הפלישה הרשמית של צבאות ערב החלה בליל חמישה-עשר במאי, בחצות, כשנסתיים רשמית שלטון המנדט. כותב שורות האלה שידר באותו לילה לאמריקה ... תוך כדי דיבור נפלו הפצצות האוויריות הראשונות ממטוסי-קרב מצריים...סיימתי את נאומי בשקט, לאחר שסיפרתי שברגע זה הופצצה תל-אביב ... מיהרתי למקום ההפצצה: שדה התעופה בתל-אביב ותחנת החשמל של רדינג היו מטרות להרעשת-אוויר. משדה התעופה חזרתי הביתה, ובדרך ראיתי פני אנשי תל-אביב המציצים מתוך כל החלונות ... ראיתי דאגה בפני המסתכלים - אבל לא מצאתי כל סימן של בהלה ופחד. וידעתי בליבי: אלה יעמדו."

דוד בן-גוריון, בהילחם ישראל, הקדמה, 1951

"מלחמת הקוממיות היא נקודת מפנה בתולדות ישראל לא פחות ממלחמת יהושוע בן-נון או מלחמת החשמונאים. אולם אין זה מפנה פתאומי שנתרחש תוך כדי עשייתו, כשם שמדינת ישראל לא קמה בארבעה-עשר למאי 1948 תוך כדי הכרזתה."

דוד בן-גוריון, בהילחם ישראל, הקדמה, 1951

"בדרך כלל זורע העבר אור על ההווה, וההיסטוריה מסבירה המתרחש בימינו עליידי המאורעות שקדמו לו. אך יש גם אשר ההווה מפיץ אור על העבר. ותקומת מדינת ישראל היא דוגמה מובהקת לכך."

דוד בן-גוריון, ישראל בעמים, 1953

"עם חידוש עצמאותנו הממלכתית, מתעצבת מחדש דמותנו הפנימית והחיצונית. אנו מתקרבים יותר ויותר למקור ולשורש ההיסטורי של אומתנו ולמורשתה הרוחנית מתקופת התנ"ך, ובאותו זמן – אנו נעשים יותר ויותר לאזרחים חפשים של העולם הגדול, ומתערים במורשה האנושית האוניברסלית של כל הדורות ושל כל העמים."

דוד בן-גוריון, ישראל בעמים, 1953

"אנו בונים מדינת ישראל מתוך חזון נבואי וכיסופים משיחיים - להיות גם למופת ולמורה דרך לאנושות."

דוד בן-גוריון, 'תורה מציון', 1950

"מדינת ישראל נושאת יעוד לאומי ואוניברסלי, ונחטיא מחוז חפצן הראשי של תולדות עמנו - אם לא נצליח להפך למאורי הרוח, לא לתושבי הארץ בלבד, אלא לכל פזורי-ישראל ולעולם כולו."

דוד בן-גוריון, 'תורה מציון', 1950

"הקמת מדינת ישראל היא לא ניצחון ציוני בלבד - זהו מאורע גדול ומרכזי בתולדות העם היהודי, אחד מארבעת המאורעות העיקריים בתולדות ישראל מימי האבות ועד ימינו; מהרגע הראשון לקום המדינה עומד כל העם היהודי, מחוץ למרשיעי ברית מעטים מימין ומשמאל, סביב המדינה ורוצה בשלומה, בבטחונה והתעצמותה - וגם מושיט יד נאמנה לבניינה ולפיתוחה."

דוד בן-גוריון, דברים בישיבה ה-76 של הכנסת השנייה, 1952

"אין מדינה נוצרת על-ידי הכרזה בלבד, היא מוקמת יום יום מחדש בעמל בלתי פוסק, בעבודה של שנים או גם של דורות. עם שאינו מוכשר ומוכן לשאת באחריות הכבדה של עמידה ברשות עצמו, לא יקיים העצמאות גם לאחר שהשיגה. דבר זה חל על כל מדינה, הוא חל ביתר שאת על מדינת ישראל. תנאי קיומה של מדינת ישראל, משימותיה הפנימיות והחיצוניות, מעמדה בעולם, בטחונה ויחסיה עם שכניה נכרכו מראש בקשיים שאין דומה להם בארץ אחרת."

דוד בן-גוריון, ישראל בעמים, 1953

"ביום 14 במאי 1948 קיבל על עצמו עם ישראל הצעיר, חסר הנסיון הממלכתי, האחריות המלאה לבטחונה ולקידומה ולבנינה, של המדינה החדשה, לגורל פזורי ישראל שאינם רוצים ואינם יכולים להישאר בגולה, לעיצוב היחסים של עם ישראל עם העולם הסובב אותו מקרוב ומרחוק, ולא עוד אלא שעל מדינת ישראל הוטלה האחריות לכבודם ולמעמדם, ובמידה רבה גם לשמירת יומם וזכויותיהם, של כל היהודים בעולם."

דוד בן-גוריון, ישראל בעמים, 1953

- מה המשמעות של עצמאות לפי בן-גוריון? איפה באה משמעות זו לידי ביטוי בחברה הישראלית היום?
- מה הקשר בין ההיסטוריה היהודית לעצמאות ישראל?
- בן-גוריון טוען שישראל צריכה להיות מופת ומורה דרך לאנושות: למה הכוונה לדעתכם? מה דעתכם על קביעה זו?
- מדוע מהווה ההכרזה על המדינה נקודת מפנה? מה הביא לנקודת מפנה זו? מה משמעותה של נקודת מפנה זו היום?

יום האחדות

"ונדרשים מאמצי-חינוך כבירים וסבלנות על-אנושית ואהבה ללא-גבול למען אחת קרעים אלה, למען קירוב הלבבות, למען לכד אבק-אדם זה המכיל בתוכו חומר-נפץ-והדף מרובה – לחטיבה אחת חברתית, ממלכתית, להתערב בכור-צרף לאומי ולחשל מחדש אחדות נאמנה של אומה מחדשת נעוריה, מושרשת במולדתה, אחראית לגורלה, יוצרת משקה ותרבותה, יונקת מעברה וצמודה לחזון עתידה."

דוד בן-גוריון, המדינה והתנועה הציונית 1951

"בכור ההיתוך של אחווה יהודית ומשמעת צבאית יצורף בלילה-האדם הזורם מגלויות-נכר, יזוקק ויטוהר מסיגיו הזרים הנפסדים, ימחקו המחיצות העדתיות, ותחושל אחדות נאמנה של אומה מחדשת נעוריה, יונקת מעבר עתיקי-יומין, גדול-עלילה ורב-מאבקים, נבנית ומתעלה בעבודה חלוצית ובתי-חורין, נאזרח בגבורה, עוז ותעצומות, וצמודה לחזון אחרית-הימים שהגיעה תקופת ביצועו."

דוד בן-גוריון, יחוד ויעוד 1950

"הרחבת העליה תדרוש מאתנו מאמצים גדולים למען עיצוב אחדות האומה. האומה הזאת הולכת ונבנית מקרעי שבטים ויש צורך להתיך את אבק האדם היהודי המפוזר בעולם, שישוב ארצה, בכור העצמאות ומסגרת ההווה הממלכתית. יש צורך לגבש צביון וסגנון עברי שלא היה קיים, שלא יכול היה להיות קיים בגולה, בתור עם נטול מולדת, עצמאות וחירות לאומית."

דוד בן-גוריון, תפקידם של אנשי הרוח 1949

"אם בשם 'ישראל השניה' אנו מתכוונים ליהודי אפריקה ואסיה - הרי כל גדולי ישראל שייכים לישראל זו: אברהם אבינו, משה רבנו, רוב האמוראים ולא מעטים מגדולי התנאים. זה נוטע בנו האמונה, שאם רק נאפשר ליהודי אסיה ואפריקה ליהנות מחינוך ומרמת חיים כיהודי אירופה - אין כל יסוד שלא ישוו להם ואולי גם יעלו עליהם."

דוד בן-גוריון, מכתב למר יצחק נחום, 09.05.1966

"לצערי נכון הדבר שיש פער תרבותי וכלכלי בין עשירים ובין עניים, והמציאות המרה שרוב העניים נמצאים בקרב יוצאי אסיה ואפריקה, אבל אין זו בעיה עדתית, כי יש עשירים ועניים בכל עדה, ואין הבדל בין עשיר "אשכנזי" או "אירופאי" ובין עשיר "ספרדי" או "מזרחי". וסתימת הפער - אינה קלה, ולא תבוא במהרה, אבל המדינה וכל אישי המדינה חייבים לדאוג לסתום פער זה בזמן הקרוב ביותר."

דוד בן-גוריון, מכתב למר חנניה דהן, 03.01.1963

"בתורה נצטוינו גם על "צדק צדק תרדוף", על "חוקה אחת לגר ולאזרח", על "ואהבת לרעך כמוך", על "וחי אחיך עמך", וגם על "לא תענה ברעך עד שקר" - כל אלה הרוצים להרים את קרן הדת חייבים לזכור ולכבד גם את החלק הזה שבתורת ישראל ואל יעמידו את היהדות אך ורק על הפולחן החיצוני. הדבר השני שיש להזהיר עליו [...] אל תיעשה מלחמת הדת אמצעי למלחמה פוליטית ולהסתה מעמדית."

דוד בן-גוריון, 'המדיניות החיצונית והפנימית של ההנהלה', במושב הועד הפועל הציוני, 1934

"אני סבור כי לעולם יהיו לנו קיצוניים במחננו, הן דתיים והן אתיאיסטים. אך ככל שהמדינה מתפתחת, מגלים אזרחיה יותר בגרות ויותר סובלנות הדדית. ככל שנאריך ימים כן תגדל חשיפתם של מגזרי האוכלוסיה זה לזה ותרבה השפעת הגומלין ביניהם. עם הזמן מתברר כי דווקא לקיצוניים ההשפעה המועטה ביותר על בני הפלוגתא שלהם. אני משוכנע, למשל, כי הקיבוצים הדתיים עושים יותר מנטורי קרתא לחיזוק התחושה הדתית בקרב הלא אדוקים, וכי לצנחן שומר מצוות יותר השפעה על חבריו ליחידה, מאשר למשליך אבנים של שבת ממאה שערים."

מתוך ספרו של משה פרלמן "דוד בן-גוריון" שיחות עם בן גוריון בשנים 1948-1964

"יש לנו הרבה דברים יקרים בארץ: יש לנו ארץ יפה, ים תכלת. אוויר-מרפא, משקים ומוסדות, אך כל אלה לא ישוו לנכס היקר ביותר שבו נתברכנו - לנוער היהודי. נוער זה - הוא עתיד האומה. אינני מאמין שנוער זה חלקו מובחר, מיוחס, חלוצי, וחלקו גרוע, נחות-דרגה וקלוקל אינני מאמין, שיוצאי ארץ זו הם טובים, ויוצאי ארץ אחרת - רעים. אינני מאמין שבני חוג זה מעולים ובני חוג שני - פסולים. אני כופר כפירה גמורה בכל ההבחנות האלו."

דוד בן-גוריון, 'לקראת הים', 1932

"אמרתי כי יש לעקור בחוזק יד כל אפליה. יש לתת לכל דרוזי אפשרות להתקדם כמו ליהודי."

דוד בן-גוריון, מן היומן, 25.08.1960

- מה החשיבות של האחדות בישראל?
- מה הקשיים הייחודיים בישראל ביצירת אחדות?
- כיצד ניתן להתקדם לאחדות על פי בן-גוריון? מה המשמעות של הצעותיו לישראל היום?

